

Відбір команди України
на XVI Міжнародну олімпіаду з лінгвістики

7 і 8 квітня 2018 р.

Розв'язки задач другого туру

В удмуртській мові нема спеціального слова для прийменника у — зміст у когось виражається за допомогою показника *-len*. Порядок слів відповідає порядку слів у перекладах: власник — власність — характеристика; сполучником у різних функціях виступає *no*.

Словники іменників та прикметників:

Іменник	Переклад	Набір?
ajšet	фартух	—
derem	сорочка	—
duryt	підкови	<i>так</i>
dyšetiš'	учителька	—
kol'osa	колеса	<i>так</i>
koti	коти	<i>так</i>
kwas	лижі	<i>так</i>
kyrympydes	долоні	<i>так</i>
mašyna	машина	—
miša	Мишко	—
mun'o	лялька	—
nyl	дівчина	—
nyrpaš'	ніздрі	<i>так</i>
ol'eg	Олег	—
pin'	зуби	<i>так</i>
pinal	дитина	—
plat't'a	сукня	—
sajes	рукави	<i>так</i>
štan	штани	<i>так</i>
užaš'	робітник	—
val	кінь	—

Прикметник	Переклад
baž'ym	великий
č'eber	красивий
č'uryt	твердий
ž'eč'	добрий
kuž'	довгий
pərtem	різний
š'ekyt	важкий
šətem	некрасивий
urod	поганий
vuž	старий
vyl'	новий

Суфікс *-jos/-os-* задає множину іменників. Після приголосних пишемо *-jos*, а після голосних — *-os*. Показник множини відсутній у слів, що позначають «набори»: в удмуртській мові слова, які позначають кілька речей, що складають один набір, мають форму однини. Якщо ж наборів декілька, то використовується множина.

Там, де в іменників у позиції «власність» є показник множини, у прикметників з'являється суфікс *-eš'*.

У самих іменників у позиції «власність», крім показника числа, наявні ще такі суфікси:

	власність в однині (без <i>-os-/-jos-</i>)	власність у множині (після <i>-os-/-jos-</i>)
власник в однині	<i>-ez</i>	<i>-yz</i>
власник у множині	невідомо	<i>-sy</i>

Відповіді:

- 14 **užaš'joslen mašynaossy urodeš'**
У робітників машини погані.
- 15 **mun'olen deremez č'eber**
У ляльки сорочка гарна.
- 16 **nyllen plat't'aosyz č'ebereš'**
У дівчинки сукні красиві.
-
- У Мишка лижі старі.
- 17 **mišalen kwasez vuž** (якщо у Мишка одна пара лиж)
mišalen kwasjosyz vužeš' (якщо у Мишка багато пар лиж)
- 18 У коней зуби великі.
valjoslen pin'jossy baž'ymeš'
- 19 У машини колеса некрасиві.
mašynalen kol'osaez šätəm
- 20 У робітника та в учительки коти різні.
užaš'len no dyšetiš'len kotiossy pərtemeš'

2. Іврит

Христина Томшу

Усі відповіді подано в таблиці нижче; кольором виділено слова з завдання 2.

У позиції після голосної *p* перетворюється на *f*, а *k* — на *ch*.

Корінь	Інфінітив li--o-	Минулий час -a-a-	Теперішній час -o-e-	Майбутній час yi--o-
n-sh-m дихати	linshom дихати		noshem дихає	yinshom буде дихати
r-k-v їздити	lirkov їздити	rachav їздив	rochev їздить	
p-r-sh залишити	lifrosh залишити	parash залишив		
z-k-r пам'ятати		zachar пам'ятав		yizkor буде пам'ятати
p-g-sh зустріти		pagash зустрів		yifgosh зустріне
m-k-r прода(ва)ти	limkor продати		mocher продає	yimkor продасть
t-r-m (по)сприяти	litrom сприяти	taram сприяв	torem сприяє	yitrom посприяє
p-sh-t роздягатися, роздягнутися		pashat роздягнувся	poshet роздягається	yifshot роздягнеться
p-t-r розв'яз(ув)ати			poter розв'язує	yiftor розв'яже
l-m-d вчитися	lilmod вчитися	lamad вчився	lomed вчиться	

Речення задачі можна поділити на дві групи: на ті, що виражають дію, і на ті, що виражають стан/існування. До групи, що виражає стан, відносимо також речення вигляду «X (не) може Y» та речення, де присудок виражено дієсловом доконаного виду минулого часу. Це можна пояснити тим, що такі речення виражають характеристику підмета.

Речення дії (1, 2, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 19; 21; 25, 26):

- присудок виражений дієсловом теперішнього часу;
- присудок виражений дієсловом недоконаного виду минулого часу.

Речення стану (3, 4, 6, 7, 14, 15, 17, 18; 20, 22, 23, 24; 27, 28, 29) — творяться за допомогою зв'язки:

- речення виду «Це X»;
- речення виду «X є Y» або «X не Y»;
- речення виду «X (не) може Y»;
- присудок виражений прикметником;
- присудок виражений дієсловом доконаного виду минулого часу.

Порядок слів у реченні дії: підмет — прямий додаток (якщо є) — присудок.

У реченні стану спершу стоїть підмет, а потім його характеристика (якщо є), яку може бути виражено прикметником або дієсловом (або додатком + дієсловом).

Заперечення у реченнях стану виражається словом **kitte/kiike** у кінці. Тут **ki** — власне заперечення, а **tte/ike** вказують на жіночий або чоловічий рід підмета відповідно. У реченнях дії заперечення виражається префіксом дієслова-присудка та буде розглянуто нижче.

Зауважимо, що чоловічий рід є «основним»: жіночий рід вживається лише тоді, коли це необхідно (в задачі його використовують для позначення жінок та самиць тварин).

Займенники *він/вона* у мові беджа не мають власних морфем та ніяк не позначаються в реченні. Єдиною вказівкою на наявність підмета-займенника є його узгодження з присудком та/або префікс додатка у наявного іменника. У випадках, коли й це не дозволяє зняти неоднозначність, речення має принаймні два переклади.

Словник іменників (подано нейтральні за родом корені):

dooba	один з наречених
faar	квітка
gwib	миша
hataay	кінь
kaam	верблюд
ki'lo	шкірка
laga	теля

m'ari	їжа (жін. р.)
meek	віслюк
ragad	нога
tak	чоловік (або людина)
yaas	собака
yam	вода
yoo/yooa	бик/бики

Означений артикль до іменника може мати дві форми:

- префікс **i-** безпосередньо перед коренем (напр., № 1: **i-laga** — *те теля*);
- префікс **uu-** для підмета та **oo-** для додатка безпосередньо перед коренем іменника (напр., № 13: **uuyaas** — *той собака*, **ookaam** — *того верблюда*).

Конкретний вигляд префікса визначається кількістю складів у корені: якщо склад один, використовується **uu-/oo-**, а якщо складів два, то **i-**; довгі («подвоєні») голосні утворюють по одному складу.

Жіночий рід позначається літерою **t**; для означеного об'єкта перед префіксом артикля додають **t-** (№ 8: **t-i-m'ari** — *ту їжу*), а для неозначеного — суфікс **-it*** (№ 17: **m'ari-it** — *їжу*). Значення зірочки у цій морфемі див. наприкінці розв'язку.

Якщо іменник чоловічого роду (в однині або множині) закінчується на голосну літеру **V** і його вжито без означеного артикля, то додаємо суфікс **-Vb** (№ 2: **dooba-ab** — *нареченого*).

Дієслова також поділяються на два типи. Коренем дієслів першого типу є один склад; він змінюється шляхом приєднання префіксів та суфіксів. Коренем дієслів другого типу є набір із трьох приголосних, що змінюється шляхом розстановки інших звуків між ними (як в івриті та арабській мові, з якими беджа споріднена).

Тип 1		Тип 2	
b'a	лежати	DBL	забирати
diw	спати	KRF	зустрічати
rhi	бачити		
tam	їсти		

Форма недоконаного виду минулого часу дієслова першого типу твориться таким чином: до кореня додається суфікс **-ta/-ya**, причому **-ta** ставиться, якщо підмет жіночого роду, а **-ya** в інших випадках (№ 8: **tam-ya** — *їв*; № 10: **rhi-ta** — *бачила*).

Для дієслова другого типу з коренем **C₁C₂C₃** недоконаний вид минулого часу твориться за таким зразком: **iC₁C₂iC₃**. Для жіночого роду додається префікс **t-** (№ 9: **t-iDBiL** — *забирала*).

Стверджувальна форма теперішнього часу утворюється таким чином:

- Для дієслів першого типу додаємо суфікс **-tini/-iini**, де **-tini** відповідає підметам жіночого роду, а **-iini** — іншим; перше **i** в **-tini** випадає, якщо останньою літерою кореня була **-i** (№ 1: **diw-iini** — *спить* (чол. р.); № 2: **rhi-tni** — *бачить* (жін. р.)).
- Для дієслів другого типу маємо шаблон **C₁anC₂iiC₃** (№ 13: **DanBiil** — *забирає*).

Заперечна форма теперішнього часу утворюється шляхом додавання спереду до форми *минулого* часу цього ж дієслова префікса **ka-** (дієслова першого типу) або **ki-** (дієслова другого типу) (№ 16: **ki-iDBiL** — *не забирає* (чол. р.); № 11: **ka-diw-ta** — *не спить* (жін. р.)). Винятком є **ki-t-DiBiL** з речення 19. Його можна було б пояснити дією додаткового фонетичного правила або особливістю творення конкретно даної форми.

Стверджувальна форма зв'язки — суфікс **-u/-it*u** (чоловіча та жіноча форми відповідно), що додається в кінець дієслова. Для заперечення суфікс нульовий, але позначення жіночого роду (**-it***) зберігається.

Форма доконаного виду минулого часу виглядає так: до кореня дієслова (перший тип) або до форми **C₁C₂C₃** (другий тип) додаємо спершу суфікс **-aab**, а потім — описану в попередньому абзаці форму зв'язки (№ 14: **tam-aab-u** — *з'їв*; № 15: **DiBL-aab-∅ ki-ike** — *не забрав*).

Форма «може робити» твориться так: до стверджувальної форми теперішнього часу дієслова додаємо описану вище форму зв'язки (№ 18: **KanRiiF-u** — *може зустрічати* (чол. р.); № 22: **tam-tini-it-u** — *може їсти* (жін. р.)).

У задачі є лише один прикметник: **wan** — *великий*. Речення з ним утворюються так само, як речення з «може», де замість основи дієслова береться власне **wan**. До прикметника не додаємо артиклі чи його власні маркери роду.

Речення «Це X» творяться додаванням зв'язки до описуваного підмета.

У реченнях вигляду «X не Y» X та Y є підметом і додатком відповідно (з погляду будови речення це скоріше «X не є Y»; напр., у № 4 *віслук* ужито з артиклем у формі для додатка).

Окрім описаних вище фонетичних перетворень, відбуваються ще такі:

- якщо на стику морфем з'являється комбінація **ai** або **ia**, з цих голосних залишається друга (№ 12: **b'a + iini = b'iini**; № 20: **rhi + aab-u = rhaabu**);
- позначена вище зірочкою морфема **-it*** насправді виглядає так: **-it**, якщо попередньою літерою є **i**, а в інших випадках **-t**.

Відповіді:

20	uukaam ootak rhaabu	uu-kaam oo-tak rhi-aab-u	Той верблюд побачив того чоловіка.
21	faar katamyā	faar ka-tam-ya	1) Він не їсть квітку. 2) Квітка не їсть.
22	hataay tamtiniitu	hataay tam-tini-it-u	Вона може їсти коня.
23	uutak yam danbiilu	uu-tak yam DanBiiL-u	Той чоловік може забирати воду.
24	meek rhitniit kitte	meek rhi-tni-it ki-tte	Вона не може бачити віслюка.
25	tak oogwib kanriif	tak oo-gwib KanRiiF	Чоловік зустрічає ту мишу.
26	idooba katamyā	i-dooba ka-tam-ya	Той наречений не їсть.
27	uumeek oofaar tamaab kiike	uu-meek oo-faar tam-aab-∅ ki-ike	Той віслук не з'їв ту квітку.
28	uugwib win kiike	uu-gwib win-∅ ki-ike	Та миша не велика.
29	tuuyaas yooaab danbiilt kitte	t-uu-yaas yooa-ab DanBiiL-it* ki-tte	Та самиця собаки не може забирати биків.

4. Силогізми

Михайло Гельфанд

Усі силогізми складаються з тверджень чотирьох видів, яким відповідають голосні літери в назвах (приголосні ж додаються для милозвучності):

A: усі $X \in Y$;

E: усі $X \notin Y =$ жоден $X \notin Y$;

I: деякі $X \in Y$;

O: деякі $X \notin Y$.

Приклад:

3. Festino. Жоден телевизор не лежить на дивані (= усі телефони не є такими, що лежать на дивані; тип E). Деякі люди лежать на дивані (= деякі люди є такими, що лежать на дивані; тип I). Отже, деякі люди — не телефони (= деякі люди не є телефонами; тип O).

У висновку кожного силогізму (після слова «Отже») мова йде про деякий суб'єкт S та умову (предикат) P. Висновок про S і P роблять, виходячи з того, що вони обидва пов'язані з чимось третім; позначимо це третє через M. Тоді перше твердження силогізму пов'язує P з M, а друге — S із M. Порядок тверджень важливий: інакше, наприклад, міркування 3 могло б належати не лише до типу E I O, але й до типу I E O, і тоді до одного й того ж класу належали б структурно різні міркування.

Міркування 6 і 7 не є силогізмами, оскільки в них порушено порядок перших двох тверджень.

Відповіді:

8. Celarent. Жоден триногий предмет не може пересуватися самостійно. Усі роялі мають три ноги. Отже, жоден рояль не може пересуватися самостійно.

9. Darii. Усі кури бігають. Деякі птахи — кури. Отже, деякі птахи бігають.

10. Fesapo. Жоден дикун не ходить до перукарні. Усі, хто ходить до перукарні, пахнуть одеколоном. Отже, деякі з тих, хто пахне одеколоном, не дикуни.

Barbara. Усі M є P. Усі S є M. Отже, усі S є P.

Bocardo. Деякі M не є P. Усі M є S. Отже, деякі S не є P.

Baroco. Усі P є M. Деякі S не є M. Отже, деякі S не є P.

5. Давньогрецький епос

Володимир Файер

Якщо склад містить довгий голосний, він важкий; якщо склад містить короткий голосний, після якого стоять два чи більше приголосних, він також важкий; у решті випадків склад є легким. При визначенні ваги складів межі слів і придиховість не враховуються.

Структура рядка грецького гекзаметра:

— ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — x,

де на місці x може стояти склад будь-якого типу, а послідовність ∪ ∪ у перших чотирьох випадках може бути замінено на _.

Відповіді до завдання 1:

5) allūs d otrȳnontes enēsomen 'ōj to paros per

— — — — — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪

6) ēionos stoma makron 'oson syneergat^hon akraj

— ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪